

Michał Dudek

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie

WYBRANE UWARUNKOWANIA ZMIAN POZIOMU WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI WIEJSKIEJ W POLSCE

SELECTED DETERMINANTS OF CHANGES IN THE LEVEL OF EDUCATION OF RURAL POPULATION IN POLAND

Słowa kluczowe: poziom wykształcenia, ludność wiejska, dysproporcje edukacyjne, aspiracje edukacyjne

Key words: education level, rural population, educational disparities, educational aspirations

Abstrakt. Wykształcenie formalne stanowi niezbędny zasób dla funkcjonowania w realiach gospodarki rynkowej opartej na zasadzie konkurencyjności, jak również aktywności w przestrzeni społecznej, kulturowej i obywatelskiej. Opisano zmiany w poziomie wykształcenia mieszkańców wsi w latach 1995-2009 i stwierdzono znaczące tempo jego poprawy. Mimo stosunkowo szybszego tempa poprawy poziomu wykształcenia ludności wiejskiej niż mieszkańców miast, dysproporcje edukacyjne między tymi zbiorowościami pozostawały nadal znaczące. W opracowaniu wykorzystano dane statystyki publicznej z lat 1995-2009, dotyczące m.in.: poziomu wykształcenia, migracji i aktywności ekonomicznej ludności, jak również wyniki reprezentatywnych badań społeczeństwa polskiego przeprowadzanych przez CBOS w okresie od 1993 do 2009, które odnosiły się do problematyki edukacji. W artykule posłużono się metodami statystycznej analizy opisowej i porównawczej, jak również dokonano studiów literatury przedmiotu.

Wstęp

Wykształcenie formalne jest kluczowym elementem kapitału ludzkiego, który współcześnie ma coraz większe znaczenie gospodarcze. Zakłada się, iż dysponowanie odpowiednim przygotowaniem edukacyjnym pozytywnie wpływa na funkcjonowanie ekonomiczne oraz społeczne jednostek i zbiorowości. Przekłada się ono bowiem nie tylko na rozwój tzw. kompetencji obywatelskich, ale także poprawia położenie na rynku pracy – zwiększa szanse zatrudnienia i zapobiega bezrobociu. Rozpatrywanie problematyki wykształcenia w Polsce wiąże się z akcentowaniem jego zróżnicowania przestrzennego. Często jest mowa o występowaniu luki edukacyjnej w wymiarze miasto-wieś. W latach 90. XX wieku oraz w pierwszej dekadzie XXI wieku dane statystyki publicznej dokumentują fakt systematycznej poprawy poziomu wykształcenia ludności wiejskiej. U podstaw tego zjawiska leżały m.in. przemiany demograficzno-społeczne i kulturowe. Waloryzacja ekonomiczna wykształcenia towarzyszyła wzrostowi aspiracji edukacyjnych, co znalazło odzwierciedlenie w dążeniu młodych ludzi z obszarów wiejskich do zdobywania jak najwyższego formalnego przygotowania szkolnego. Niezależnie od pozytywnej tendencji ilościowej, nie obserwuje się jednak znaczącego tempa zmian w rozwiązywaniu problemów strukturalnych wielu wsi, takich jak: procesy depopulacyjne, bezrobocie i rozwój pozarolniczych miejsc pracy.

Celem artykułu była ocena wybranych uwarunkowań zmian poziomu wykształcenia ludności wiejskiej w Polsce oraz omówienie znaczenia tego procesu dla rozwoju obszarów wiejskich.

Material i metodyka badań

W artykule wykorzystano dane statystyki publicznej Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) z lat 1995-2009, dotyczące m.in.: poziomu wykształcenia, migracji i aktywności ekonomicznej ludności, jak również wyniki reprezentatywnych badań społeczeństwa polskiego przeprowadzanych przez Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) w okresie od 1993 do 2009, które odnosiły się do problematyki edukacji. W artykule posłużono się metodami statystycznej analizy opisowej i porównawczej, jak również dokonano studiów literatury przedmiotu.

Wyniki badań

Z analizy danych statystyki publicznej wynika, iż następowała systematyczna poprawa poziomu wykształcenia ludności wiejskiej w Polsce. W 2009 r. udział osób z wykształceniem wyższym w populacji zamieszkującej obszary wiejskie wynosił 8,1%, co oznacza że w porównaniu z 1995 r., odsetek ten wzrósł ponadczterokrotnie. Dodatkowo w rozpatrywanym okresie, czyli od 1995 do 2009 r., odsetek osób legitymujących się wykształceniem średnim w tej zbiorowości zwiększył się o 10,5 p.p. (tj. z 15,5 do 26,0%). Wzrosty udziałów wspomnianych wyżej grup następowały głównie kosztem ludności stosunkowo najgorzej wykształconej (z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym). Poprawa poziomu wykształcenia ludności wiejskiej nie dokonała się jednak w takim zakresie, aby istotnie zniwelować dysproporcje edukacyjne w stosunku do mieszkańców miast. W przypadku tej ostatniej zbiorowości miał miejsce również znaczący wzrost rozpowszechnienia formalnego przygotowania szkolnego na stosunkowo najwyższych poziomach. W 2009 r. dyplomem ukończenia wyższej uczelni dysponował niespełna co czwarty mieszkaniec miasta, podczas gdy czternaście lat wcześniej tylko prawie co dziesiąty (niemal dwuipółkrotny przyrost tej kategorii osób). Kategoria osób z wykształceniem średnim zamieszkujących miasta nie powiększała się w tak dynamiczny sposób, jak w przypadku mieszkańców wsi (wzrost o 4,2 p.p., tj. z 34,2 do 38,4%). W 2009 r. różnice udziałów osób z tym ostatnim przygotowaniem edukacyjnym nie były dlatego tak znaczące, jak w przypadku najwyższego jego poziomu. Nie zmienia to faktu, że mimo relatywnie szybszej dynamiki zmian w zakresie polepszenia poziomu wykształcenia na obszarach wiejskich nadal utrzymywała się znacząca luka edukacyjna pomiędzy mieszkańcami tych terenów a ludnością miejską.

Podkreśla się, iż utrzymywanie się luki edukacyjnej wiąże się z głębokimi uwarunkowaniami historycznymi, które trudno było zniwelować nawet w przeciągu ostatnich dwóch ostatnich dekad¹. W okresie realnego socjalizmu w Polsce, mimo istnienia systemowych ułatwień dla młodzieży z rodzin robotniczych i rolniczych w zakresie edukacji na poziomie wyższym, nie akcentowano konieczności zdobywania wiedzy w drodze kształcenia [Domański 2004]. W warunkach pełnego zatrudnienia oraz braku różnicowania w dystrybucji nagród (dochód, prestiż) ze względu na kwalifikacje i przygotowanie edukacyjne, nie występowały systemowe zachęty, jak również społeczne aspiracje w kierunku uczenia się, co przejawiało się w ograniczonej skłonności do polepszania swojego statusu edukacyjnego. Osoby pochodzące ze wsi w sytuacji zdobycia wyższego lub średniego wykształcenia, poza nielicznymi wyjątkami jednostek powracających na wieś w celu prowadzenia działalności rolniczej, osiedlały się i podejmowały pracę w miastach.

Tendencja opisana powyżej dominuje również współcześnie. Rozpowszechnionym zjawiskiem jest intensywna mobilność mieszkańców wsi, a zwłaszcza osób młodych i wykształconych, które po zdobyciu formalnych kwalifikacji na stałe opuszczały miejsce pochodzenia i podejmowały pracę w miastach [Żwoliński 2006]. Częściowym potwierdzeniem tej tendencji może być występujące od dawna ujemne saldo migracji na wsi wyłącznie dotyczące grupy osób w wieku 20-29 lat. Przykładowo, w latach 2004, 2006 i 2008 wskaźnik ten mierzony na 1000 ludności wiejskiej wynosił odpowiednio: -0,9; -2,4; -1,0 [Frenkel

Tabela 1. Poziom wykształcenia ludności w Polsce ze względu na miejsce zamieszkania w latach 1995-2009
Table 1. The education level in Poland by the place of residence in 1995, 2002, and 2009*

Lata/ Years	Wykształcenie/Education [%]									
	wyższe/higher education		średnie/ secondary education		zasadnicze zawodowe/basic vocational		podstawowe i niepełne podstawowe/ primary education and less		nieustalone/not assigned	
	miasto/ urban	wieś/ rural	miasto/ urban	wieś/ rural	miasto/ urban	wieś/ rural	miasto/ urban	wieś/ rural	miasto/ urban	wieś/ rural
2009	24,0	8,1	38,4	26,0	20,0	29,0	17,6	36,9	0,0	3,9
2002	13,2	4,2	37,4	21,5	20,4	28,0	29,0	46,3	2,8	0,7
1995	9,8	1,9	34,2	15,5	24,6	28,0	31,4	54,6	0,2	0,0

* osoby w wieku 15 i więcej lat/residents 15 years old or older

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznik Statystyczny 2000, 2003, 2011
 Source: own study based on Rocznik Statystyczny 2000, 2003, 2011

¹ Warto pamiętać, że powszechna waloryzacja formalnego wykształcenia jest odkryciem współczesnych społeczeństw. Rozpowszechnienie edukacji na poziomie średnim i wyższym w skali światowej dotyczyło głównie okresu drugiej połowy XX wieku. Wcześniej znaczna część ludności, niezależnie od miejsca zamieszkania nie kształciła się bądź uczęszczała co najwyżej do szkół podstawowych [Zahorska 2007]. Zjawisko to ma nadal swoje odzwierciedlenie w występowaniu w społeczeństwach europejskich zbiorowości osób bez wykształcenia lub z jego niepełnym podstawowym i podstawowym poziomem, co dotyczy głównie najstarszych grup ludności.

2010]. Zmniejszeniu różnic w zakresie poziomu wykształcenia między ludnością wiejską a miejską nie sprzyjały ponadto migracje zagraniczne na pobyt stały. W związku z otwarciem większości rynków pracy w krajach członkowskich tzw. „starej” UE, w Polsce nasiliły się zjawiska migracyjne, motywowane głównie przyczynami ekonomicznymi. Według zestawień oficjalnych na stałe ze wsi wyjechało łącznie w latach 2004-2008 około 17 tys. osób, z tego większość stanowiły osoby młode (w wieku 20-34 lata), często dobrze wykształcone [Frenkel 2010]. Należy podkreślić, iż liczba ta jest zdecydowanie zaniżona, gdyż wyliczono ją na podstawie danych z ewidencji ludności nie obejmując osób, które teoretycznie wyjechały na czas określony, a *de facto* opuściły swoje miejsce zamieszkania na stałe². Z drugiej strony w zestawieniach ilościowych zwiększenie udziałów ludności z wykształceniem wyższym i średnim w strukturze wykształcenia mieszkańców wsi wywołane było m.in. wskutek mobilności przestrzennej osób z terenów zurbanizowanych. Niejednokrotnie dotyczyło to jednostek relatywnie dobrze wykształconych, które zmieniały miejsce stałego pobytu na obszary administracyjnie zakwalifikowane jako wiejskie, lecz położone w bliskim sąsiedztwie miast ze względu na walory środowiskowe i komfort życia, a nie wskutek przyczyn zawodowych, przez co nadal zasilają miejski rynek pracy.

Nie zmienia to faktu, że tempo i kierunek zmian poziomu wykształcenia ludności wiejskiej był zjawiskiem istotnym i pozytywnym. Należy niewątpliwie wiązać go z kilkoma powiązanimi ze sobą zjawiskami. Po pierwsze, w latach 90. XX wieku i w następnym dziesięcioleciu miał miejsce gwałtowny wzrost aktywności edukacyjnej Polaków, w szczególności obserwowany w stosunkowo młodszych grupach wiekowych. Transformacja systemu społeczno-ekonomicznego spowodowała głębokie zmiany na rynku pracy. Zmniejszeniu znaczenia gospodarczego sektorów rolnego i przemysłowego na rzecz usług, towarzyszył wzrost popytu na pracowników z co najmniej średnim wykształceniem³. W przeciwieństwie do poprzedniego systemu w coraz większym stopniu następowało powiązanie poziomu kwalifikacji z wysokością wynagrodzeń. Istotną statystycznie i stosunkowo dużą korelację między wykształceniem a zarobkami odnotowano dopiero w latach 1998-2003 [Słomczyński, Janicka 2005]⁴. Kontynuowanie edukacji powyżej etapu obowiązkowego dawało także większą szansę na zdobycie pracy. Czynniki te przelożyły się na fakt waloryzacji wykształcenia nie tylko ze strony rynku (stosunkowo lepiej wykształceni pracownicy poprawiali konkurencyjność firm), ale także społeczeństwa. Coraz więcej osób zaczęło postrzegać wykształcenie jako cenny zasób, wymiernie przekładający się na położenie materialne i sytuację zawodową. Warto podkreślić zmianę kulturową, jaka zaszła w polskim społeczeństwie w okresie transformacji systemowej, znajdującą swoje odzwierciedlenie m.in. we wzroście aspiracji edukacyjnych. Wyniki badań wskazują, że w latach 1993-2009 odsetek Polaków przekonanych o słuszności wydłużania drogi edukacyjnej wzrósł o 15 p.p., tj. z 76 do 91%. W opinii coraz większej liczby ankietowanych warto kształcić się nie tylko ze względów ekonomicznych (zarobki, interesujący zawód, łatwiejsze życie), ale także ze względu na realizację tzw. wartości postmaterialnych: niezależności, rozwoju intelektualnego, samodoskonalenia [Aspiracje i motywacje... 2009]. Co ważne, w aspekcie aspiracji edukacyjnych polskiego społeczeństwa zdecydowanemu zmniejszeniu uległy różnice ze względu na miejsce zamieszkania. U progu przemian społeczno-gospodarczych wyższego wykształcenia dla swoich dzieci pragnęła niewiele ponad połowa badanych zamieszkujących wieś (55 i 56% odpowiednio dla córki i syna) i zdecydowana większość respondentów pochodzących z miast (od 61 do 80%). W 2009 r. wielkości te były już bardzo zbliżone – wyższego wykształcenia dla dzieci pragnęło 82 i 84% ankietowanych z obszarów wiejskich i od 83 do 93% ankietowanych z miast, w zależności od wielkości tych ostatnich [Aspiracje i motywacje... 2009].

Wzrostowi aspiracji edukacyjnych towarzyszyły dynamiczne zmiany demograficzne, które spotęgowały ilościowy wymiar pozytywnych przemian edukacyjnych. Tzw. „bum edukacyjny” do pewnego stopnia napędzany był przez pokolenie wyżu demograficznego lat 80. XX wieku, którego droga edukacyjna na poziomie wyższym, a następnie kariera zawodowa przypadła na koniec lat 90. XX wieku i pierwszą dekadę XX wieku. W 2009 r. odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród kobiet i mężczyzn w wieku 25-34 lata wynosił odpowiednio: 31,8 i 46,8% [Strzelecki, Kotowska 2009]. Nowa rzeczywistość społeczno-gospodarcza spowodowała, że zmiany orientacji edukacyjnych i zawodowych dotyczyły nie tylko młodego pokolenia, lecz także znacznej liczby osób aktywnych zawodowo, będących w średnim wieku. Uzupełniali oni wykształcenie, korzystając z dynamicznie poszerzającej się oferty publicznych uniwersytetów i prywatnych wyższych uczelni oraz szkół średnich, przygotowujących do egzaminu maturalnego.

Wobec dużej dynamiki zmian w zakresie aktywności edukacyjnej mieszkańców wsi oraz istotnej poprawy poziomu ich wykształcenia, warto rozważyć znaczenie tych procesów dla rozwoju obszarów

² Ocenia się, iż w końcu 2008 roku liczba Polaków przebywających za granicą czasowo, ponad dwa miesiące, wynosiła ponad 2200 tys. 70% z nich żyło tam od ponad roku, z tego około jedna trzecia stanowiły osoby ze wsi [Frenkel 2010].

³ Tylko od 1993 do 2002 r. odsetek zatrudnionych w rolnictwie skurczył się o 6,9 p.p., tj. z 24,5 do 17,6%, a w usługach wzrósł o 10,2 p.p., tj. z 44,0 do 54,2% [Nawojczyk 2004].

⁴ Korelacja ta wynosiła blisko 0,4.

wiejskich. Przytoczone analizy powinny skłaniać do optymistycznych wniosków. Widoczne jest bowiem prawidłowość wskazująca na pozytywny związek między kwalifikacjami a korzystnymi zjawiskami społeczno-ekonomicznymi, tym bardziej, że na podstawie analizy decyzji młodzieży wiejskiej odnośnie kształcenia, prognozuje się dalsze niwelowanie przestrzennych dysproporcji edukacyjnych, co ma powodować stopniowe wyrównywanie szans życiowych [Szafraniec 2011]. Niewątpliwie poprawę poziomu wykształcenia należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Uzyskanie wysokich kwalifikacji formalnych może przełożyć się na funkcjonowanie w rozmaitych sferach życia. Jak wskazują wyniki przytoczonych wcześniej badań, w posiadaniu wykształcenia na poziomie wyższym upatruje się ważną determinantę rozwoju intelektualnego, samodoskonalenia, niezależności. Wykształcenie jest również kluczowym komponentem systemu stratyfikacji społecznej (obok zarobków i zawodu), decydującym o wysokim poziomie społecznego prestiżu. Wskazuje się także na fakt pozytywnego oddziaływania tego czynnika na aktywność społeczną i obywatelską [Sulek 2009]. Zakładając prawdziwość powyższych prawidłowości, w sytuacji poprawy poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich mogą zająć na tych terenach zjawiska wytwarzania się społecznych zasobów i praktyk, które w długim okresie powinny również wywołać wymierny postęp ekonomiczny.

Mimo nadal utrzymujących się dystansów i różnicowań, rozpowszechnienie wysokich kwalifikacji formalnych na wsi może stać nie tylko pośrednim, ale i bezpośrednim bodźcem rozwoju gospodarczego i przyczynić się do rozwiązania ważkich problemów strukturalnych wsi. Jednak kilka istotnych faktów wskazuje, iż należy być ostrożnym w formułowaniu jednoznacznych konkluzji w tym względzie. Wskazuje się, iż związek między poziomem wykształcenia a rezultatami osiąganymi w polu ekonomicznym, np. rozpoczęcie działalności gospodarczej lub znalezienie pracy nie zawsze okazuje się decydujący. Często zadaje się pytanie o jakościowy a nie ilościowy wymiar przemian w zakresie polepszenia poziomu wykształcenia. W wielu społeczeństwach o relatywnie bardziej ugruntowanej niż Polska gospodarce rynkowej zaobserwowano zjawisko dewaluacji wykształcenia, zwłaszcza wyższego [Collins 1979]. Zwrócono uwagę na rozpowszechnioną praktykę zdobywania formalnych kwalifikacji, ukierunkowaną przede wszystkim na zdobycie dyplomu szkoły wyższej, co już w wystarczającym stopniu miało być potwierdzeniem wiedzy i umiejętności kształcącego się i jednoznaczny sygnałem dla rynku pracy. Z tego powodu umasowieniu nauki na poziomie wyższym towarzyszył spadek poziomu kształcenia i zachwianie proporcji oferowanych kierunków na rzecz dziedzin najbardziej efektywnych ekonomicznie z punktu widzenia podmiotów kształcących [Delanty 2003]. Można sądzić, iż taka sytuacja miała miejsce również i w Polsce. Pewnym potwierdzeniem tezy o stopniowej dewaluacji dyplomów są dane o coraz większym bezrobociu wśród absolwentów szkół średnich, policealnych i wyższych. W latach 1995-2010 wśród zarejestrowanych bezrobotnych systematycznie wzrastał udział osób z wykształceniem wyższym, a od 2002 z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. W 1995 zbiorowość osób z relatywnie najwyższym przygotowaniem edukacyjnym stanowiła zaledwie 1,5% ogółu bezrobotnych. W 2009 r. udział ten wzrósł do 9,4%⁵. W efekcie na rynku pracy i w gospodarce pojawiają się nowe, względnie bardziej wymierne formy oceny i wyceny kwalifikacji potencjalnych pracowników (w tym i absolwentów szkół wyższych i średnich) przez rynek. Należą do nich m.in.: doświadczenie zawodowe (praktyki), ukończenie drugiego kierunku studiów, dysponowanie umiejętnościami technicznymi i społecznymi (są one nabywane w drodze szkoleń i pozostają w silnej zależności od kapitału kulturowego i jakości kształcenia). Elementy te są brane pod uwagę szczególnie na tzw. centralnym rynku pracy (istniejący głównie wokół ośrodków miejskich, charakteryzujących się wysokimi zarobkami, dobrymi warunkami pracy, stabilnością zatrudnienia). Ze względu na oddalone położenie wobec rozwiniętych rynków, jak również gorszą

Tabela 2. Udziały osób z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym wśród bezrobotnych zarejestrowanych w latach 1995-2010

Table 2. The unemployed with college, post-high school, vocational high school and high school during the period 1995-2010

Wykształcenie/ Level of education	Wykształcenie bezrobotnych/ Education of unemployed [%]				
	1995	2000	2005	2009	2010
Wyższe/College	1,5	2,6	5,5	9,4	10,5
Policealne i średnie zawodowe/Post-high school and vocational high school	20,2	20,8	21,9	22,1	22,0
Średnie ogólnokształcące/ High school	7,2	6,2	7,6	10,8	10,9

Zródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

⁵ Warto zaznaczyć, iż wzrost udziału osób z wykształceniem wyższym wśród zarejestrowanych bezrobotnych mógł być efektem powiększenia się tej pierwszej kategorii w liczbach absolutnych. Niemniej, o prawdziwość tezy o słabnącej roli wykształcenia wyższego w zabezpieczeniu przed bezrobociem w opisywanym okresie świadczyła większa dynamika przyrostu odsetka osób z wykształceniem wyższym wśród bezrobotnych niż tempo powiększania się kategorii osób z wykształceniem wyższym wśród ogółu ludności powyżej 15 roku życia.

dostępność do instytucji edukacyjnych i niższą jakość kształcenia we wczesnych etapach nauki, mieszkańcom wsi względnie trudniej jest zdobyć tego typu kapitał. Można przypuszczać, że część z coraz lepiej wykształconej ludności wiejskiej zasila peryferyjny rynek pracy, pracując poniżej posiadanych formalnych kwalifikacji.

Podsumowanie

Coraz szersze upowszechnienie wykształcenia formalnego jest jedną z charakterystycznych cech większości współczesnych społeczeństw. Stanowi ono niezbędny zasób dla funkcjonowania w realiach gospodarki rynkowej opartej na zasadzie konkurencyjności, jak również aktywności w przestrzeni społecznej, kulturowej i obywatelskiej. Od początku procesu polskiej transformacji nastąpił dynamiczny wzrost aktywności edukacyjnej Polaków. W konsekwencji istotnie zmieniła się struktura wykształcenia. Powiększały się udziały osób z wyższym i średnim przygotowaniem edukacyjnym, a malały kategorie ludności z ukończoną szkołą zawodową i podstawową. Tendencję tę zaobserwować można było w przypadku mieszkańców wsi, których u progu zmiany systemowej pod względem poziomu wykształcenia wobec ludności z miast, dzieliła głęboka różnica. Mimo stosunkowo szybszego tempa poprawy poziomu wykształcenia ludności wiejskiej opisywany wymiar dysproporcji edukacyjnej pozostaje nadal znaczący. W 2009 r. dyplomem wyższej uczelni mogła pochwalić się niespełna co czwarta osoba żyjąca w mieście, a tylko co dwunasta na wsi. Względnie mniejsze różnice dotyczyły zbiorowości osób z wykształceniem średnim. W analizowanym okresie wyrównaniu poziomu kwalifikacji formalnych nie sprzyjały uwarunkowania historyczne, ekonomiczne i społeczno-demograficzne. Nie zmienia to faktu, iż należy się spodziewać dalszego niwelowania terytorialnego zróżnicowania w poziomie wykształcenia ludności. Świadczą o tym chociażby wysokie aspiracje edukacyjne mieszkańców wsi. Nie wiadomo jednak czy fakt ten będzie przekładał na podnoszenie jakości życia i rozwiązywanie strukturalnych problemów tych obszarów.

Literatura

- Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993-2009. 2009: Komunikat z badań. CBOS Warszawa, 2, 9.
- Collins R.** 1979: *The credential society: an historical sociology of education and stratification*. New York Academic Press, New York.
- Delanty G.** 2003: Ideologies of the knowledge society and the cultural contradictions of higher education. *Policy Futures in Education*, t. 1, 1, 75.
- Domański H.** 2004: O ruchliwości społecznej w Polsce. Wyd. IFiS PAN, Warszawa, 124.
- Frenkel I.** 2010: Ludność wiejska. [W:] *Polska wieś 2010. Raport o stanie wsi* (red. J. Wilkin, I. Nurzyńska). Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego rolnictwa, Wyd. Scholar, Warszawa, 51, 52.
- Nawojczyk M.** 2004: Rynek pracy w Polsce. Szanse i zagrożenia w świetle wyników NSP 2002. *Studia Socjologiczne*, 1(172), IFiS PAN, Warszawa, 72.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000, 2003, 2011: GUS, Warszawa.
- Słomczyński K.M., Janicka K.** 2005: Pęknięta struktura społeczeństwa polskiego. [W:] *Polska. Ale jaka?* (red. M. Jarosz). Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Naukowa, Warszawa, 169.
- Spółeczeństwo w drodze do wiedzy. Raport o stanie edukacji 2010. 2011: Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 28.
- Strzelecki P., Kotowska I.E.** 2009: Rynek pracy. [W:] *Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków* (red. J. Czapiński, T. Panek). Rada Monitoringu Społecznego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa, 265-268.
- Szafraniec K. (red.)**. 2011: *Młodzi 2011*. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, 95.
- Zahorska M.** 2007: Zmiany w polskiej edukacji i ich społeczne konsekwencje. [W:] *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI* (red. M. Marody). Wyd. Scholar, Warszawa, 93.
- Zwołński L.** 2006: Mobilność przestrzenna i społeczno-zawodowa ludności wiejskiej w latach 2000-2005. *Raport*, 29, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 46.

Summary

The formal education is one of prerequisites for entering the contemporary market economy based on a growing competition, and for functioning in social, cultural and public sphere. The paper describes the changes in the level of Poland's rural population education. The level of education of rural population improved significantly. Despite the change, substantial educational disparities between rural and urban populations remain. The discussion uses the public statistics for the period 1995-2009 and considers, among others, the level of education, migration, economic activity, and results of the representative on education conducted by the Public Opinion Research Center. The methods of descriptive and comparative analysis of statistical data are employed and the state-of-the art literature review is carried out.

Adres do korespondencji:

mgr Michał Dudek
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-Państwowy Instytut Badawczy
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
e-mail: dudek@ierigz.waw.pl